

בזמן ארצנו העשירי

העלון לאברכי כולל, בני הישיבות ולכל לומדי התורה

האיחוד בהיחוד

המאחד בקרבו חידושים ותשובות בהלכה ובאגדה

לע"נ ר' שמעון יהודה בן הגה"צ ר' אברהם יעקב (זיידל) עפשטיין זצוקלה"ה

פרשת האזינו - תשס"ט ג'ליון שנה שנה

דבר תורה לפר' וזאת הברכה

"וימת שם משה עבד ה' בארץ מואב על פי ה'. ויקבר אתו בני בארץ מואב אל מול בית פעור ולא ידע איש את קברתו עד היום הזה". דברים ל"ה ה' - ו'.

בענין שמות הפסוקים האחרונים שבתורה, שכתוב בהם מיתתו של משה וקבורתו, נחלקו חז"ל מי כתבם, "אמר מר, יהושע כתב ספרו ושמונה פסוקים שבתורה, תניא כמאן דאמר שמונה פסוקים שבתורה יהושע כתבן, דתני' וימת שם משה עבד ה' (דברים ל"ה ה'), אפשר משה (מת) [חי - מסוה"ש] וכתב וימת שם משה, אלא עד כאן כתב משה, מכאן ואילך כתב יהושע, דברי ר"י, ואמרי לה ר' נחמיה, אמר לו ר"ש, אפשר ס"ת חסר אות אחת, וכתבי (דברים ל"א כ"ג), לקוח את ספר התורה הזה, אלא עד כאן וקשה' אמר ומשה אמר וכתבם, מכאן ואילך הקב"ה אמר ומשה כתב בדמיו, כמו שנאמר (ירמיהו ל"ו ח'), ויאמר להם ברוך מפיו יקרא אלי את כל הדברים האלה ואני כותב על הספר בדיו. כמאן אזלא הא דא"ר יהושע בר אבא אמר רב גידל אמר רב, שמונה פסוקים שבתורה יחיד קורא אותן לימא (ר"י היא) ודלא כר"ש, אפילו תימא ר"ש, הואיל ואשתנו אשתנו". ב"ב ס"ו א', וכע"ז במנחות ל' א'.

רש"י ורבינו משולם נחלקו בביאור הענין 'בשמונה פסוקים שבתורה יחיד קורא אותן', רש"י מבאר שהכוונה שלא יקראו את הפסוקים בשנים, כגון זה ד' פסוקים זה ד', אלא אחד קורא את כולם. ורבינו משולם מפרש שהכוונה שלא יקראו שנים ביחד, דהיינו הש"ץ עם העולה לתורה, וצ"ב בטעם מחלוקתם.

והנה הגר"א עמד על הקושיא, שלכאורה לר' שמעון עדיין לא תורצה הקושיא, ד"אפשר משה חי וכתב וימת משה", דבמה שתיירץ "משה כותב בדמיו", עדיין צ"ב הלא חי הוא, ואיך כתב תיבות "וימת שם משה". אל, במא הגר"א, לפי מש"כ הרמב"ן בהקדמתו לפירוש התורה, "עוד יש בידינו קבלה של אמת, כי כל התורה כולה שמוית על הקב"ה, שהתיבות מתחלקות לשמות בענין אחר, כאילו תחשוב ל"ד משל כי פסוק בראשית יתחלק לתיבות אחרות... ונראה שהתורה הכתובה באש שחורה על"ג אש לבנה, בענין הזה שהזכרנו היה, שהיתה הכתיבה רצופה בלי הפסק תיבות, והי' אפשר קריאתה שתיקרא על דרך השמות, ותקרא על"ד קריאתו, בענין התורה המצוה, ונתנה למשה רבינו על דרך חילוק קריאת המצוה, ונמסר לו על פה קריאתה בשמות".

לפי"ז מבאר הגר"א את תירוצו של ר"ש, "עד כאן הקב"ה אמר ומשה וכתב, מכאן ואילך הקב"ה אמר ומשה וכתב בדמיו", דהיינו שבאותו ח' פסוקים לא ה' 'משה אומר וכתב' אלא 'משה כותב', ולמה, מפני שזה ה' 'בדמיו', דהיינו מלשון דמיו, בעירוב אותיות, שאלו ה' פסוקים כתבו משה לפי צירופי אותיותיו ושמותיו של הקב"ה בלא חילוק התיבות על"ד חילוק קריאת המצוה.

נמצא לפי"ז, שב' חילוקים היו בשמונה פסוקים אלו א. שכל התורה היא ב' דיבורים, ש'הקב"ה אומר' ו'משה אומר וכתב', ואילו כאן רק דיבור הקב"ה, ש'מכאן ואילך הקב"ה אומר ומשה כותב'.

ב. שכל התורה משה כתב בחילוק התיבות, והח' פסוקים בעירוב האותיות.

וכדי לעשות היכר לשוני האמור, קבעו חז"ל 'שמונה פסוקים שבתורה יחיד קורא אותן... אפילו תימא ר"ש, הואיל ואשתנו אשתנו'. ונחלקו רש"י ורבינו משולם, במה מתבטאת נקודת ההיכר, לדעת רש"י ההדגשה היא שאחד קורא את כל השמונה, ולא מפסיקין לקרוא בשני עולים, שהרי ה' שנינו על"י הכתיבה, ונכתב בעירוב, ובלי ה' חילוק תיבות, וכל פסוקא דלא פסק' משה אנו לא פסקינו, לכן גם בקריאה נקבע שלא להפסיק.

ואילו רבינו משולם סובר, שעיקר ההדגשה היא על השינוי בכך שרק הקב"ה קרא פסוקים אלו ולא משה, שזה היה 'בדמיו', ולא יכול לחזור על קריאתה, לפיכך הש"ץ אינו מסייע בקריאת העולה לתורה.

[ועי' שפ"א מנחות ל' א', ובספר באר יוסף מה שביאר עפ"י הג"ל ענין סמיכות סוף התורה עם תחילתה].

ללומדי יראתך

הגליון הבא יופיע א"ה בערש"ק פרשת בראשית הבעל"ט

דבר תורה לחג הסוכות

"שבעת ימים תחג לך אלוקיד" דברים ט"ז ט"ו

בחגיגה י' ב' איתא, "חגיגות מכתב כתיבן, לא צריכא לכדא"ל ר"פ לאב"י ממאי דהאי וחגותו אותו חג לה' זביחה, דילמא חו"ג חגא קאמר רחמנא", ופרש"י, "חוגו חגא. להרבות שמחה". ובתוס' כתבו, "חוגו חגא. ח"מ לשון מחולות, כמו יחוגו ויניעו כשכור".

מבואר ע"פ שמשמעות פשוטו של מקרא "חג" מתפרש גם לענין שמחה וריקודים.

ולכאורה, דגם לתוס' לא היתה הכוונה לריקודים ומחולות סתם, אלא לשם שמחה, כפשוטו דברי רש"י, וצ"ב, דבתוס' משמע דענין הריקוד הוא בפני עצמו, שהרי לא כתבו כלשון רש"י "להרבות שמחה", רק הביאו בשם "ש' מפרשים" שהענין הוא ריקוד ומחול [אמנם מקור דבריהם "יחוגו ויניעו כשכור" משמע להיפך מרש"י, דבשיכור, שכרות גורמת לו לחוג ולנוע, וכמ"כ כאן השמחה גורמת את הריקוד, ואילו ברש"י משמע שהריקוד גורם את השמחה].

התוס' יו"ט ב"ק ד"ה מ"ב, כותב, שהטעם שסתם חג בלשון משנה הכונה לחג הסוכות, הוא משום ש"מלת חג, הנחונה הראשונה על המחול, והריקוד, אי לאו גז"ש מדבר מדבר, כמ"ש בספ"ק דחגיגה, והר"ק כפי הפשט (עי' רד"ק ש"א ל' ט"ז) מפרשו כן מענין ריקוד וטיפוח לשמחה, ובסוכות היתה שמחה יתירה של בית השואבה, לפיכך ראוי הוא להקרא ביחוד בשם חג, ומפני כן אומרים בו בתפילה זמן שמחתנו". בספר החתב והקבלה (דברים ט"ז, ט"ו) מביא כע"ז בשם רב האי גאון, שיסוד שם 'חג' ליר"ט, הוא 'לפי שמרקדו ומטפחין בשמחת יר"ט, כמו (ש"א שם) אוכלים ושותים וחגים, כלומר מרקדים מפנין ומזכרין בשמחה". וע"ש שמקשה ממה שמצינו בביצה ל"ו ב', לא מרקדו ולא מטפחין ביר"ט, וקשה דדבר המפורש בתורה להיתר, אין כח ביד חז"ל לאסור [ועמש"כ בזה בעזה"ת בגליון ל"ו, בתשובה למעניני דסדרא].

לכן מפרש, שכאן הכונה לשמחה שהיו עושין בדרך בעלותם לרגל, "וכאמרם במדרש, כשעלו ברגלים להראות עמי ה', היו עוברים בתורה בשירים בעלצלים ותורעים... ובכל ענין הדרך, ששון ושמחה מלאו את לבם, ובכל טורח נסיעתם, חדוה עזה לבשה את רוחם להתנועע ולהתלטל... הנה על תנועת ההליכה בשמחה, וטלטול הנסיעה בששון הונח שם חג", ע"ש.

וכיון שהכתב והקבלה, בא לפרש לשון המקרא, לא יכל לפרשו כהתוס' יו"ט על שמחת בית השואבה בלבד, רק מפרשו על כל הרגלים.

ולעצם קושיית הכתב והקבלה, הנה במ"ב ס' תרס"ט ס"ה כתב, שלכבוד התורה מותר לרקוד ביר"ט, והוצ"ב בהעמק דבר כותב, שבסוכות יש הלכה של מצות ריקוד בעצם, להראות אות על הניצוח, גם אם בלבד אינו שמח, וכע"ז כ' בפרי דצדיק, חג הסוכות ס' י"ז, עיי"ש.

ולפי"ז י"ל דמתיר הקושיא, דכמו דלגבי כבוד התורה נאמר שיעור כזה של שמחה שדוחה את איסור הריקוד, כך י"ל דאם מצות ה"תחג לך" אלוקיד" כולה ענין ריקדה בעצם, ולא רק משום שמחה, לא את זה אסרו חכמים, ולפי"ז יהיה חילוק באיסור זה בין שאר יר"ט לסוכות, וגם בסוכות עצמו לרקוד שלא לשם מצוה אסור.

אמנם במ"ב ס' י"ז, עיי"ש, משמע דדוקא ביום שמחת תורה התיירו (וע"ע במ"ב ס' תרס"ט ש"ט ובסק"י). עפ"י דלפרי הנצי"ב י"ל, דבהו יש חילוק בין רש"י לתוס', דלרש"י ח' חזונו חגא', הוא שיעור בשמחה, ולתוס' יתכן שענינו הריקוד בעצם, שהוא אות לענין ניצוח וכי"ב. ומוסיף הנצי"ב ומדגש, שאף אם האדם הוא בעצב ודאגה, שאין לו כלל וכלל שמחה בכל זאת יש עליו חיוב ריקוד, שאין הריקוד תלוי כלל בשמחת ליבו.

יש"כ להגר' יונתן בלויא שליט"א שמסר לנו המ"מ ל"ד דגן.

דבר תורה לפרשת האזינו

"כי ידון ה' עמו ועל עבדיו יתנחם כי יראה כי אזלת יד ואפס עצור ועזוב". דברים ל"ב ל"ו.

חז"ל דרשו פסוק זה, על תקופת הגאולה העתידית, שתבוא במהרה בימינו, שמת"י יהיה העת ש'ידון ה' עמו', להביא להם גאולה, כאשר 'כי יראה כי אזלת יד', שהמצב בישראל יהיה קשה, או 'שירבו המסורות', "שתלך ותחזק ידן של מסורות ומצליחין במלשינות", או "שיתמעטו התלמידים, אלו הת"ח ה"מחזיקין ידי ישראל להחזירם למוטב", או "עד שתכלה פרוטה מן הכיס", וזהו לשון 'אזלת יד', שיהיו בידים ריקניות, או "עד שיתייאשו מן הגאולה", "כביכול אין סומך ועוזר לישראל...". שיהיו שפלים למאד ואומר אין עוזר וסומך שיהיו מתייאשין מן הגאולה". סנהדרין צ"ז א' עפרש"י.

הביאור הרביעי של הגמ', שזמן הגאולה העתידית היא, מתי שגיעו ישראל למצב שנתייאשו מן הגאולה, צריך תלמוד, היתכן והתנאי לגאולה הינו מצב גרוע זה, הנוגד את העיקר ה"ב' מעיקרי האמונה, "אני מאמין באמונה שלמה בביאת המשיח, ואף על פי שיתמהמה, עם כל זה אהנה לו בכל יום שיבוא", היתכן והיה מצב נוראי זה בכלל ישראל.

המהרש"א בחידושי אגודת שם מבאר, שכידוע נחלקו התנאים (סנהדרין צ"ז ב') האם ישראל נגאלים רק בתשובה, או אף בלא תשובה, ולמ"ד שאף נגאלים בלא תשובה, כוונתו, שאם יגיעו ישראל לדרגות גדולות בשפלות, אזי יגאלו, וזה מה שהגמ' אומרת, שכאשר יתייאשו מהגאולה, הם יגיעו לדרגות גדולות בשפלות, ובזכות שפלותם זו יגאלו.

בגאולה הראשונה, שנגאלו ישראל מעצמם, דרך הגאולה היתה, ע"י שה' אמר למשה שילך עם אהרן וידברו אל פרעה שיוציא את ישראל ממצרים, ו'בזכות' פעולתם זו, תכף ומיד הכביד פרעה את עולו על ישראל, וכמפורש בתורה (שמות ה' ו' - ט'), שציוה שפיטקו ליתן להיודים תבן, ואילו היהודים יצטרכו להשלים את מיתנותיהם הלבנים כתמול שלשום, הכבדת העול גברה כל כך, עד שכאשר בא משה עם בשורת הגאולה, ישראל לא שמעו אליו מוקצר רוח ועבודה קשה, וכמפורש בתורה (שם ו' ט').

וצריך להבין, מדוע לגלג ה' את אופן הגאולה בדרך זו, שעם תחילתה נגרמה לישראל הכבדה קשה זו בגלותם. וביאר הגאון רבי יעקב קמניצקי זצ"ל בספרו 'עיונים במקרא - אמת ליעקב', שאחד מהתנאים העיקריים לגאולה הוא, שישראל יגיעו למסקנה הברורה, שאין שום אפשרות להצלתם ולישועתם באופן טבעי ומנהג העולם, אלא רק בדרך על טבעית וניסית, בהשגחה פרטית על ידי הקב"ה, וכל עוד יש מקום למחשבה או הררה על אפשרות אחרת, אין אפשרות לגאולה.

כעם ישראל היו במצרים, תמיד היתה להם איזה מחשבה או הררה, אילו היינו פונים אל פרעה ומשכניעים אותו, יתכן ואולי היה משחררנו מעבדותינו, ולכן, בכדי שאכן יוכלו להגאול, רצה הקב"ה שיתייאשו ממצבת הבל זו, ובראשונה שלח את משה ואהרן שיפנו ויקשו מפרעה שישחרר את ישראל, והתוצאה היתה הכבדת העול, ופעולתו זו של פרעה שימשה כהוכחה ניצחת, שאכן תלתו שום תקוה בעולם שישחררם מעצמם, וכיון שנתייאשו מאפשרות אחרת, תלו את תקוותם רק בשיעור ה', וכך יכלו להגאול, נמצא שהכבדת העול, הוא הגורם לגאולה.

כן הדברים ממש בגאולת עולמים, זו שכבר יותר מאלפיים שנה אנו מצפים ומייחלים אליה ומתפללים עליה, כל עוד שעם ישראל מצפה לשיעור באופן טבעי, שירחמו עלינו אומות העולם ויתנו לנו איזה מקום לבנות עליו מולדת ומדינה, ודאי שלא תבוא הגאולה, כי חסד לאומים חסאת, ובאמת שנואים אנתנו מכל יושבי תבל, ועינינו רוקעים עד כמה "ישועה" זו של תקפת השיעור הבישית בארץ הקודש, הרחיקה אותנו מהגאולה האמיתית, דודדה רבות מישראל אל עברי פי פחת, והעבירתה על דעתם ודעתם.

זה מה ש'אומרת לנו הגמ', שזמן הגאולה הוא, כאשר עם ישראל יתייאשו מן הגאולה, כאשר נתייאש לגמרי מכל האפשרויות הללו, ונדע ונבין שאין לנו שום דרך אחרת בעולם ללכת בה, שום פתרון מדיני ולכלכלי להישען עליו, אלא אך ורק על אבינו שבשמים, נתייאש לגמרי מן הגאולה, אז יבוא בן דוד ויגאלנו גאולה אמיתית, במהרה בימינו אכ"י".

כל הזכויות שמורות ל'איחוד בחידושי' ולרבינים הכותבים - מודיעין עילית - ארץ ישראל

ולקרות שבת אחת קודם ר"ה בפרשה שלא תהא מדברת בקללות כלל, שלא להסמיך הקללות לר"ה³⁵.

תשובה ל"מעניא דמועדא"

בתשובה לשאלה, לגבי איזה הלכה מצינו שדיון ליל ראש השנה חמור מימנו.

הרמ"א בסי' (תקצ"ז ס"ג) הביא, ש"א שמצוה להתענות בר"ה, וכתב שם במ"א (סק"ג, ובמ"ז סק"ה) "ומ"מ נראה לי ד'בלה של ר"ה אסור להתענות, כמו בשאר יר"ט".
הרי מבואר שדיון ליל ר"ה חמור מימנו, שאין להתענות בו לכ"ז, אף להסבירים שמצוה להתענות בר"ה. והנה מדברי מור"א אלו, שחמור ליל ר"ה בזה, לכאו' נפקא מזה עוד ב' דינים שבחם חמור ל"ה ר' מימו.

א. יעוין בתשובות והנהגות (ח"ג קס"ו)³⁶, שהביא דברי המג"א ריש סי' תקצ"ז, שהביא דברי המיזי משרי"ם בפי' נגיבים שכתב, שאין לאכול בשר ויין בר"ה, וכתב על' בתשובות והנהגות שם, שהרי המג"א עצמו בהמשך דבריו (ש"ס סק"ג), כתב שבליה אין להתענות, והכרחי שהחילוק בין הלילה ליום הוא משהו שאין הענין בתענית אלא ביום ר"ה, שאז הוא זמן המשפט, ששאי"כ בלילה, ואי"כ כמו שאין להתענות בליל ר"ה, היה לענין אכילה בשר ויין שדיונו בשאר יר"ט שאין לו להקבל בזה, הא"ל ביום.
ד'הנה דין הפוסקים (בסי' קפ"ח)³⁷ לענינא אזי שכח יעלה ויבא בברכת המזון בר"ה מה דינו, דעת האליה רבה (שם סק"ח) שחזור לברך כשאר יר"ט ויין, דנקיטין שאין להתענות בר"ה, ודינו לאכול פת ומו כשאר יר"ט, ובמ"א (שם סק"ג) נסתפק בזה, ומצדן דשמא היות יום כ"ז שמצוה להתענות בר"ה, א"כ יש לחשוף לדבריהם משום ברכה לבטלה, ולא יחזור לברך כשאר שבת ויין, אלא דינו כיר"ח וחוה"מ.

ומתוך ד שכלתי לן לכאו' דין נוסף שיהא חמור ליל ר"ה מימנו, לדעת המג"א ע"כ, שכן כל דבריו שאין לחזור בשבח בעינ', היינו רק בר"ה ניגזמן, אבל בליל ר"ה הרי נתבאר דל"כ להדיא (תקפ"ג) דלכ"ע אין להתענות אזי וככ"ל, אי"כ ה"ה לענין ברכת המזון בשכח יעלה ויבא בלילה, יאה הדין שכלתי' ינטרף לדיון לברך, כיון דלכ"ע הוא מחוייב בו בפת כמו שאר בשאר יר"ט, ורק ביום ס"ל לחשוף לשיטות שמצוה להתענות. ומנצא בליל ר"ה חמור מימו גם לענין זה, שצריך לחזור לברך, וכענין להמג"א ע"כ, דמאחר שצ"ל הוראה בקצות השולחן (להר"ח) נאה, דין טעות בבמה"א (ס"ד), שחידוד בזה להדיא בין ר"ה ליום³⁸, וכן נקט בפשיטות בשו"ת מנחת שלמה (שנינו, ב - א ס"ו ס"ו)³⁹.

ואמנם גם הפוסקים טענו בדו"ה והביאו הצדדים הני"ל, אל חילקו בין ליל ר"ה ליום, וסתימת דבריהם דאין חילוק בזה⁴⁰, וכל מר כדאיל"ל, או שחזור גם ביום, או שאף בליל ר"ה אינו חזר, וצ"ע עוד.

תשובה ל"כתב חידה"

מי אני: רשמי [בן אלקנה, נביא ישראל].

דמות הקשורה: רש"י כ"ט י"ב, "אתם נגיבים. לפי שהיו ישראל יוצאין מפרנס לפרנס, ממשע ליהושע, לפיכך עשה אותם מצבה, כדי לזרזם. וכן עשה יהושע (שם ח"א כ"ד א'), וכל שמואל (שם י"ב ז'), התיצבו ואשפתה אתכם, כשיצאו מידו ונכנסו לידו של שאול".

נולדתי בזכות מעשי אבי – שבזכות מעשיו הטובים של אלקנה, זכה ונולד לו שמואל בנו.

שאלקנה היה אבי שמואל, מפורש בפסוק (ש"א א' י"ט – כ').

ואלקנה היה בעל מעשים טובים, הכי איתא במדרש, שהיה 'צדיק' ושקול כלא' צדיקים', 'גדול' ולא היה בדורו כיוצא בו. 'במד"ר י' ה', וברבה מדרשים⁴¹, כתבו שנקרא 'איש האלוקים' ובמדרש אגדת בראשית (פרק מט' – נ' נביאים) האריך במעלותיו, ש'נביא היה', 'כל מעשיו היו זדומים לאברהם', ו'חנקה להקב"ה שנים וארץ'.

ובשכר מעשיו הטובים של אלקנה, עושרר אצלו שוה"מ, והיה העליה לרגל', וזרזו ערים שלמות משרתים בקיום המצוה, וכדאייתא באריכות במדרשים, שדרשו את הפסוק (ש"א א' ג'), 'ועלה האיש ההוא מעירו מימים ימימה להשתחות ולבח' לז' בצקות בשלח...". "ועלה אלקנה ואשתו ובניו ובני ביתו ואחיו ואחיותיו וכל קרוביו היו עולין עמו... אמר להם שיעלו כולם עמו, וכשעולין עמו בדרך, היה לנין ברבובה של עיר, והיו מתקבצין האנשים לבד והנשים לבד, שכן היה האיש מדבר עם האישה והאשה עם האשה, וגדול עם הקטן, והיתה המדינה מרומת, והיו שואלים להן להיכן תלכו, ואומרים להם באת' לשבילה משמש תנא תורה ומעשים טובים, ואתם למה אל תבואו עמו ונלך ביחד, מיד עניינם משגרת דמעות ואבורים להם עולה ועמכם, וכן נלהם דורם להו הפעם, עד שעלו עמו לנהג חמשה בתים⁴² ולשנה האחרת עלו עמו פעם בתים, ולשנה האחרת הגרישו כולם העלות, והיו עולין עמו כמו ששים בתים, ובדרך שהיה עולה שנה ה', אינו עולה לשנה האחרת, עד שהיו כל ישראל עולין והיה אלקנה מכריע את כל ישראל לכף זכות, וחינך אותם במצות זוכר רבים על ידו', ותנבא"ר ח', והובא במדרשים רבים, כקה"ר ח' (י"ט) א'. ועוד.

ובשכר מעשיו אלו, זכה אלקנה ללידת בנו שמואל, הקב"ה שהוא ברוך לבות וכליות, א"ל אלקנה, אתה חכרעת את ישראל לכף זכות וחסנת אותם במצות זכו וריב על ידך, ואי אציהא מןך בן שיכרעל את כל ישראל לכף זכות ויחנך אותם במצות זיכוו רבים על ידו, להמתד, בשכר מעשה אלקנה, שמואל...'. ותנבא"ר שם⁴³.

ושנותי נתקצרו בתפילות אמי – ששנותיו של שמואל נתקצרו מתפילותיה הרבות של חנה אמו. ששנותיו של שמואל נתקצרו, ששמואל חי רק חמשים ושנים שנה, כדאייתא בהרבה מקומות וכגון במ"ק כ"ח א', ות"מ... חמשים ושנים שנה, זו היא מתנו של שמואל הרומתי".

וסבת קיצור שנותיו, היא מחמת ריבוי תפילותיה של חנה אמו, שכאר היה זה שנותיים, לאחר שגמלהו, והעלתה אותו לשילה לקיום נדרה, למוסרו לבית ה', לעלי הכהן הגדול, הוסיפה והתפללה עליו שיהיה שם "עד עולם", ועולמו של ידו הוא חמשים שנה, נמצא שהתפללה עליו שיהיה רק עד חמשים של שלו, ותפילה זו התקבלה במלאה, שחי רק עד חמשים שנה, נמצא שריבוי תפילותיה גרם לקיצור ימיו. ע"פ ירושלמי ברכות ד' א' (ל"א א') וביכורים ב' א' (ו' ב').

כל הכתוב בתורה קיימתי – ששמואל קיים את כל הכתוב בתורה, וכפי שמעיד עליו משה רבינו.

ששמואל קיים את כל התורה, הכי איתא בגמ', שבשעה שהעלהו שאול באוב, פחד שמואל שמה א' ל' ובויעים אותו לרוך, וביקש משה שיבוא עמו יחד ועימל שמה א' דבר שהוא כתב בתורה, ושמואל לא קיימו, ולכן אמרה האשה המעלת אוב, 'אלוקים ראיתי עולים', עולים' מלשון

רבים, ושששש עלה עמו. ע"פ חגיגה ד' ב'.

וכבר נתקשה התוס' שם, היאך יכל משה להעיד על שמואל, כאשר משה לא היה חי בדורותיו, אלא ביאור התוס', שכוונת דברי הגמ', שמשה העיד על שמואל. והוא שמה שלמד נכון את התורה, ודאי שמה שלמד עשה כדת וכוין, והווי דומאל.

ועי' במרש"א שהקשה, למ"ד בברכות שהמתים יודעים, מאי קושיא, הרי משה יכל להעיד מתוך ידיעה, שהברכות מדובר על אדם מה עושים החיים.

ולעי' במהגר"ח שחילק, שהברכות מדובר על פעולות ואילו כאן כאשר מדובר על כל התורה כולה, הוא כולל בתוכו אף דברים של מחשבה ולב, דברים הנעלמים שאותם לכר'ע אף המתים אינם יודעים.

ובכל דור ודור כמותי – שבכל דור ודור יש אדם כשמואל.

שבכל דור ודור יש כשמואל, הכי איתא במדרש, "אין דור שאין בו כאברהם... ואין דור שאין בו כשמואל". בר"ך ר' זו'.

ועיין ביפה תואר שם, שביאר באריכות כוונת דברי המדרש, שלא יתכן שהוא כפשוטו, שבכל דור יש צדיק שלם בכל אורחותיו כאברהם ושאר צדיקים המנויים שם, אלא שבכל צדיק וצדיק מאלו המנויים שם, היתה מדה מיוחדת בה הזיקו את העולם, וכבדי שהיה קיום לעולם, שתל הקב"ה בכל דור ודור צדיקים המיוחדים במדה זו, בכדי שיהיה קיום לעולם.

הרמאי שביקש להרוג עשרה – שגבל הכרמי, שהיה רמאי, ביקש להרוג עשרה תלמידי חכמים, אלו שבאו אליו בשליחותו של דוד, וכדלהלן. שגבל הכרמי היה רמאי, הנה נבייא (ש"א י"ה כ"ה) את לבו אל איש הליעל אמרה עליו שגבל הוא כשמו, "אל נא ישים אדני את לבו אל איש הליעל הזה על נבל כי כשמון קו הוא נבל שמו ונבלה עמו...". ובמדרש הובא בשם ר"ח סימון, שהוא נבל הוא נבל, הן הן האותיות, מה לבן היה רמאי, אף נבל היה רמאי. שרשו"ת י"ג א'.

שגבל הכרמי ביקש להרוג עשרה תלמידי חכמים, שבשעה שדוד שלח אליו עשרה מנצנים כמבואר באריכות בבנייא (שם פרק כ"ה), היו אלו ת"ח מתלמידי דוד כמבואר בתדא"ר ס"פ י"ח, וביקש נבל להורגם כמבואר שם.

מכבודי ימי האורכי בעשרה – שמימי של נבל האורכו בעוד עשרה ימים מפני כבודו של שמואל, שלא יתערבו ימי אבלו של נבל עם ימי אבלו של שמואל.

שימי של נבל האורכו בעשרה ימים מפני כבודו של שמואל, שבפסוק (ש"א י"ה ל"ח) כתוב, "ויהי כעשרת הימים ויגף ה' את נבל וימת", ודרשו ח"ל' מה היו עשרת ימים אלו שרק לאחריהם נגף ה' את נבל. אלא שמפני אבלו של שמואל האורכו ימיו, שלא מן כבודו של שמואל שיתערב אבלו עם אבלו הרשע ולכן ימי ע"ז ימים ועוד ג' ימים שחלה ע"י שמת במגפה. ע"פ ירושלמי ביכורים ב' א' ותדא"ר סוף י"ח וכע"ז ברש"י שמואל שם.

עוד איתא שם, שתלה לו הקב"ה לנבל עשרה ימים בכדי שיחזור בהם בתשובה, בעשרה ימים שבינ' ר"ה ליוה"כ. ועי' בפני משה שכתב שאכן זה היה באותן ימים בדיוק. וכן הוא להדיא בר"ה ל"ח א'.

עוד איתא שם, שהמתין לו הקב"ה עשרה ימים הללו בשכר 'ל לימות שנתן לעבד ידו ועי' ברש"י שביאר שגבל נתן לכל אחד סעודה שלמה ונקראת בשם ליגמה.

נציבים ויך הם ב' פרשיות, אך מטעם זה כתבו הקושיא בלשון אחר, דע"כ כיוון שנציבים ויך הם פרשיות קטנות הרבה ממות ומסעי, אי"כ מה ראו לחלק הקטנות הללו לחבר הגדולות לאחת.

34. ועי' בראש הל"ל, שהטעים "אלא אותן שבתאם נציבים אינם קללות, אלא שיעביד בני ישראל בברית".

35. והוסיפו פ"ה ל' ומטעם זה אנו קורין במדבר סיני קודם לעצרת, כדי שלא להסמיך הקללות שבבחוקות לעצרת', והיינו שזו ראה לשיטת התו' ודלא א"ר נסים (ע"פ מהרש"א פ"ב ח' א'), לדבריו ר' נסים, כיון שמקנתת ריזא לשיעי הקללות שבתוכ' קודם שבעות, א"ל כמה פסקייתו בין בחוקתי ולבועות בקריאת במדבר סיני, ועי' ג"כ כ"ד כלאי להסמיך הקללות לעצרת, ות"ל א"ל נציבים אינו אלא להפסיק בין קללות שבכי תגא לר"ה. ועי' בפרדס יוסף ריש פ' בחוקותי מש"כ בביאור דעת ר' נסים והנה הזה באמ"ל.

36. והנה מלבד מה שיש בה הפסק בין הקללות לר"ה, גם יש בו מענין שמיסימין דבדר טוב, שכן נציבים מדבר מענין הגאולה העתידה, ועי' בפרדס יוסף החדש בפרשניתו שהביא שיש בהם שיחך (בסוף ספר שערי יצחק סוכה, הלכ"ר יצחק פליקס זצ"ל) שיש נציבים גם מענין האחדות שנא' אתם נציבים חיים כולכם וכי' וכו' אלא האחדות נופא חוצין בין הקללות ואכמ"ל. ונציבים בסימנים שבתנו בני"ז, והובא באל"ח שם ואכמ"ל.

37. ועי' במטה אפרים תקפ"ג ס"ד שהביא הדעות, וממסע שם דלהסבירים שאין לחזור, היינו גם נבזרזו קודם שהתחיל הטוב והמטיב, ואולם עי' בדבריו בס' תקצ"ז, ועי' במ"ג דלהלן ומ"ב שם סק"ט ושבאר פוסקים

בוה באמ"ל. ויגידון ידון היינו ע"כ"פ כשהתחיל כבר הטוב והמטיב, שא"י לומר כבר ברוך אשר נתן וכו'.

38. ועי' בשו"ע הגר"ח כאן ס"ו, שאמנם גם כן בסתמא שאין לחזור, ומשמע והנה מצאתי בשבלי הלקט (מסד ר"ה סימן ר"ה) שהביא להדיא פלוגתא כזו בדיון ר"ה אם הוא כיל"ט או כיר"ח וכויו"ח, והביא שדעת אחיו הר' בנימין ל"ל שאין מקום לספק בזה, ופשוט שדו"ח ר"י כדיון י"ט, ומבואר לכאו' שאין חילוק בין ר"ה על ידו לימיו. אלא דאפשר שדעת השבלי הלקט שאין לחשוף להשטות שמצוה להתענות, וקאי קד להשיטות שהוא בכלל שא"י ר"ה ועי'.

39. וכן נפקא לדברי תשובות והנהגות הני"ל.

40. ועי' במטה אפרים הל"ל, וכן בערוה"ש ס"כ"א ועוד, וכן שו"ע הרב הבין כן מקיירא ע"כ"פ, ועי' גם בשוהה הלכות כאן ס"ב.

41. ובאמת עונם שגם במדבר אין מבואר כן כלל, ולכאו' פוסק הל"ל לחלק בין בהדיא, ועי' במ"ג דבריו בריש הימין לענין בשר ויין, תסתוב ויין, שאם ס"ל החילוק בין הלילה ליום, לא הו"ל לסתום ל"כ, ואי"כ הדברים מטין שלעדנותו גם בלילה אין לחזור וכמו שתינו האחרונים בדבריו וצ"ע.

42. והנה מצאתי בשבלי הלקט (מסד ר"ה סימן ר"ה) שהביא להדיא פלוגתא כזו בדיון ר"ה אם הוא כיל"ט או כיר"ח וכויו"ח, והביא שדעת אחיו הר' בנימין ל"ל שאין מקום לספק בזה, ופשוט שדו"ח ר"י כדיון י"ט, ומבואר לכאו' שאין חילוק בין ר"ה על ידו לימיו. אלא דאפשר שדעת השבלי הלקט שאין לחשוף להשטות שמצוה להתענות, וקאי קד להשיטות שהוא בכלל שא"י ר"ה ועי'.

41. שאלקנה נמנה בין העשרה שנקראו 'איש האלוקים', ספרי דברים שם"ב וי"א אשר דבר ה', והוא הפסוק (ש"א ב' כ"ו), "ויבא איש הא' אל עמי ויאמר אלתי כל אבר' ה' הגללה לגלית' א' בית אבין בהיותם במצרים לבית פרעה", ודרשו ח"ל' מי היה אותו איש האלוקים שאמר בנואה זו לעלי, שהיה ה' אלקנה אבי שמואל. סדר עולם רבה פ"כ, והובא ברש"י ורשאר מפרשים שם.

42. עיין גם במשנ"ב ס' ר"ו סק"ב, ובשערה"צ ש אתו ו', וראה עוד בגליון ס"ו בתשובה לכתב חידה, ובגליון כ"ד בתשובה למבין חזקות.

